

quarum Aeneas etiam Sylvius in Europa capite secundo meminit. – Ebben a tartományban ősi időktől kezdve napjainkig két (uralkodó) család volt, melyek kezdetben ugyanabból a házból származtak: az egyik a danusok, *Danus* vajdától, másik a dragulák, *Dragulától*, róluk *Aeneas Sylvius* is említést tesz Európájának második fejezetében. (Német 53. old.) A vonatkozó hely *Aeneas Sylvius*nál: (*Europa* II. 228. old.) *Inter Valachos tempestate nostra duae factiones fuere: altera Danorum, altera Dragularum.* – A valachusok között a mi időnkben két párt volt, a danusoké és a dragulaké. (Nótári 22. old.) A Hungáriának a *Timur Lenkre* vonatkozó bekezdésének elsődleges forrása feltehetően nem *Aeneas Sylvius* Európája volt, ugyanis Oláh Miklósnál sem a sereg létszáma, sem a *Bajazidot* ért megaláztatásra hozott

példa nem azonos az *Aeneas Sylvius* által említettel.

²⁴ Az *Athilát* magyar nyelven KULCSÁR Péter fordításában olvashatjuk; Humanista történetírók. Magyar remekírók. Szerk. Kulcsár P. Budapest 1977. 329–390. old.

²⁵ Szigethy 83. old. Erre utal a *Hungaria* utolsó mondata is (XIX. 19.): *His a nobis brevius modestiusque, quam Hungariae est fertilitas, expositis rem iam institutam adgrediamur.* – Miután mindezt röviden és Magyarország termékenységénél szerényebben előadtuk, térjünk rá kitűzött tárgyunkra. (Németh 81. old.)

²⁶ Németh 17. old. Mind *Aeneas Sylvius*, mind Oláh Miklós említi a *Bajazidot* állítólagosan ért nyilvános megaláztatásokat, ám ennek történeti hitele kétes, a híradás inkább szóbeszéden alapult. (vö. Szigethy 88. old.)

Somogyi Ferenc

Az ír–magyar párhuzamok és sorsközösség

„Nemzetiségen nyelvi és érzelmi közösség értendő, anélkül, hogy ebbe beletartozna a származás közössége; a nemzetiségnek nem kell egy államhoz tartoznia.”¹

„E két nép egy fészekből indult ki a sötét múltban, hogy a népelet nehéz küzdelmélt végigharcolja. Évezreden átküzdött történetükben mindég hasonló tulajdonságokkal bírtak; sokszor politikai helyzetük is érdekesen hasonló volt; sőt véralakításuknak a hasonlatossága is lépten-nyomon felismerhető.”²

Bizonyos hasonlóságot lehetett fölfedezni Írország és hazánk történelme között, s ez volt az egyik legerősebb szál, amely bennünket hozzájuk kötött. Már a XVI. században felvetődött a kelta–magyar sorsközösség gondolata, s ez a gondolat a XIX. században költészetünket egészen áthatja. Az Európa szerte ismertté vált ír nyomor a jobbágyság

felszabadításának korában nálunk is időszűrűvé tette az ír kérdés tanulmányozását. Magyar írók és államférfiak – Szemere Bertalan, Bárány Eötvös József, Pulszky Ferenc stb. – keresték föl a távoli országot, hogy személyesen győződjenek meg az ír helyzetről.

A Magyarországon járt angol utazók a magyar és az ír nép lelki tulajdonságai között fedeztek fel hasonlóságot. Erre példa Miss Pardeo angol utazó, aki hosszabb időt töltött Magyarországon. Megfigyelte a magyar viszonyokat, tanulmányozta a magyar intézményeket. Meglepődéssel látja a nagy hasonlóságot az írek és a magyarok között. Mindkét népben ugyanazt a nemes nagylelkűséget, nyíltszívűséget, lovagiasságot, könnyelműséget veszi észre. „Ezek a hasonlóságok annyira feltűnnek, hogy szinte lehetetlen nem észre venni azokat, ha hosszabb

ideig tartózkodik valaki a magyarok között” – írja Miss Pardeo.

Sárváry Eöry Sándor az írek lelki alkatát germán olasz és francia vonások alapján rajzolja meg, de más népek tulajdonságait is felismeri bennük. Így jellemzi őket: olvadékony és ügyes, mint az olasz, élénk, szelleműs mint a francia, öntudatos mint a német, szívélyes és gyúlékony mint a magyar, könnyelmű mint a lengyel és hízelgő, léha mint az orosz.³

Ezen kívül más tekintetben is találunk párhuzamot a magyarok és az írek között. Egy ilyen összehasonlítás szerint hazánk valamint Írország nagyszerű természeti előnyöket élvez, de a rossz kezelés és a vállalkozó készség hiánya miatt a lakosság nem részesül eléggé annak jótéteményeiben, javaiban. Egy másik helyen a magyar és az ír paraszt összehasonlítását találjuk. A magyar paraszt sokkal jobb anyagi helyzetben van, mint az ír. Keresetének több mint a fele megmarad élelemre, míg az ír paraszt igen magas bért fizet és nem marad semmi megtakarított pénze, akármilyen jó legyen is a termés.⁴

Így tehát a történelem folyamán kifejlődtek bizonyos érintkezési felületek köztünk és az írek között, ha ezeknek az érintkezéseknek állandóbb jellege nem is volt. A századfordulón bontakozott ki Arthur Griffith írónak (az ír nemzeti mozgalom egyik vezetőjének) a magyar függetlenségi törekvéseket, majd az osztrák-magyar kiegyezést példaértékűként az ír nép elé állító munkássága. Ebben többek között igen nagy tisztelettel, elismeréssel nyilatkozik Deák Ferenc politikai tevékenységéről. Griffith, gondolatait az általa alapított United Irishman című lapban leközzölt cikksorozatában tárta a nyilvánosság elé. Óriási sikert aratott a cikksorozat, majd ennek következtében és erre építve írta meg Griffith *The Resurrection of Hungary* (Magyarország Feltámadása) című művét, melynek első kiadását – ami 30 000 példányban jelent meg – a megjelenését követő néhány hét alatt elkapkodták.

A könyv részletesen taglalja a szabadságharc leverését követő eseményeket, beszámol a kiegyezéshez vezető út buktatóiról és fordulópontjairól.

A mű első kiadásának előszavában először az ír függetlenségi törekvéseket állítja példaként az 1848–49-es forradalom és szabadságharc előtti és utáni Magyarország elé. Beszámol arról, hogy az ír nemzeti függetlenségért vívott harcok és ezek hősei igen nagy hatással voltak a fiatal Magyarország íróira.⁵

Griffith már az első fejezetben közöl ismertetőt Magyarország földrajzi fekvéséről és ezeréves történelméről (az államalapító Szent István, majd Hunyadi János érdemeit emeli ki főként a középkori magyar történelmi személyiségek közül), rövid áttekintést ad a Habsburgok magyarországi hatalomra jutásáról, majd hatalmuk kiteljesítéséről. Részletesebben taglalja a XIX. század nagyjainak – Kossuth, Széchenyi – tevékenységét, valamint a szabadságharc politikai és katonai értékelését. A „Szabad Magyarország” előfutáira, a költőkre, Batsányira és Vörösmartyra nagy hatást gyakoroltak a kelta inspiráció elemei. A fiatal Magyarország újságírói tanították népüknek, hogy Írország népe hogyan hiúsította meg az őt elnyomó zsarnokságot, ami olyan volt, mint amely később halállal fenyegette Magyarországot.

Griffith a két ország közötti párhuzamot leginkább az 1849-es évben látja. Ekkor Írországban a nagy éhínség ért véget, amely hatására talán úgy lehetne jellemezni a földjét és lakosságát, hogy „alaposan lerongyolódott”.

Magyarország sem festett jobban: az osztrák sasok fürödtek a magyar vérben és évtizedekre letörölték a Magyarország nevet a térképről. Ekkor már Európa is csak csóválta a fejét és közben ezt mondta: „Magyarország nincs többé”. Ennek ellenére ez a nép soha, egyetlen egyszer sem tett úgy, mintha lojális lenne a hatalomhoz, amely bilincsbe verte őt és annak ellenére, hogy Ausztria erőszakkal térdre kényszerítette és

kicsavarta a szabad alkotmány vonakodó kezeit, hogyan lett mégis olyan erős Magyarország, mint ahogyan láthatjuk ma (1904).

Az idők megváltoztak és most (1904-ben) Magyarország vált Írország példaképévé.⁶

Griffith ekkor már az osztrák-magyar kiegyezés gyümölcsöző következményeit látja a századelő Magyarországon. Összehasonlítja a „régit” és az „új” Magyarországot. Anno 6 millió fontos éves bevétele volt és öt lap sem volt, ami magyarul megjelent volna, valamint ezzel együtt még igen nagyfokú, állandó elnyomás nehezedett az országra. Ma (1904-ben) Magyarország éves bevétele 42 millió font, ezenkívül 800 lapot és újságot adnak ki magyar nyelven. Ezen ország birtokában van egy igen-igen terjedelmes modern irodalomnak, egy igazságos földrendszernek⁷ és egy a világot behálózó kereskedelemnek. Ez egy virágzó és szépen szaporodó nép, melynek élén egy Nemzeti Kormány áll. Magyarország egy *nemzet*. A magyar, nemzet volt a nemzetben Bécs uralma alatt, az ír jelenleg is nemzet a nemzetben London uralma alatt.⁸ Griffith őszinte csodálattal beszél a „boldog béke-idők” Magyarorszájáról.

A mű egyfajta Deák-életrajzként is felfogható. Követendő példaként állítja a magyar államférfit hazája politikusai elé. „A mindenkori ír politikusnak cselekvőnek és bölcsnek kell lennie, akárcsak a kiegyezést létrehozó Deák Ferencnek.” A két nép történelme közötti párhuzam leglényegesebb eleme az „Októberi Diploma” és a „Februári Pátens” után kialakult magyar álláspont, amelyet 1904-ben minden nehézség nélkül alkalmazni lehetett az ír viszonyokra. Vajon hányan tudják ma hazánkban, hogy az ír függetlenségi mozgalom a századforduló utáni években bibliaként forgatta ezt a művet. Érdeklődésünkre tarthat számot az a tény, hogy a

népeink közötti párhuzamot felállító újságíró, olyan kvalitású ember volt, akiben az 1921 decemberében megalakuló Ír Szabadállam első miniszterelnökét tisztelhetjük. „Az ír emberek nem kevésbé hazaszeretőek és intelligensek, mint a magyarok.”⁹

Érdekesebbnek tűnik hangvétele a magyarok sorsát illetően, hiszen az érezhető ki belőle, mintha a kiegyezés utáni Osztrák-Magyar Monarchián belül Magyarország helyzetét szinte teljes dominanciával jellemezné, sőt mintha egy független, szuverén államról lenne szó: „ma már újra áll, mint egy szabad és virágzó nemzet az európai államok sora előtt”.¹⁰ Mint tudjuk, ez nem igazán fedte a valóságot. Mindazonáltal elgondolkodtató, hogy egy európai viszonylatban távoli országból hogyan látták és ítélték meg a magyar viszonyokat.

Jegyzetek

- ¹ Arató Endre: *Nemzetiségi kérdés Nagy-Britanniában*. Bp., 1978, 239.
- ² Egan Lajos: *Írország. Történeti vázlatok*. Bp., 1905, 3-4.
- ³ Sárvári Eöry Sándor: *Az angol, ír és a skót. A magyar Ember Könyvtára III. köt.* 1863, 218.
- ⁴ Austria, 1837. évf. 295.
- ⁵ Arthur Griffith: *Resurrection of Hungary*. Dublin, 1918., XIII.
- ⁶ Griffith: i. m. XIV.
- ⁷ A XIX. század végén Írországban a földkérdés mozgósította a tömegeket, számos szervezet alakult az írországi „földügyek” megoldására, így hangsúlyozottan nagy jelentőséget tulajdonít Griffith a magyar „földrendszer”-nek.
- ⁸ Griffith: i. m. XIV. p.
- ⁹ Szentesi Zöldi László: *Arthur Griffith könyve a magyarokról*. Bp., 1998, Magyar Fórum, 16.
- ¹⁰ Griffith: i. m.: XVII. p.

